

315 kv/TSP

Direktoratet for **naturforvaltning**

200709470-23

Norges Vassdrags og Energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo

Deres ref.:
NVE 200709470-17 kv/tsp

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2007/15709 ART-VM-JHH
Arkivkode:
109.5Z

Dato:
20.11.2009

Revisjon av konsesjonsvilkårene for Aurareguleringene - Supplerende innspill etter sluttbefaring

Aura-reguleringen er den første av Statkrafts gamle kraftverksanlegg hvor miljøvilkårene kan moderniseres ved revisjon. Aurareguleringen berører verdifulle naturområder i Lesja, Nesset og Sunndal kommune. Som følge av lite restvannføring er laksestammen i elva Aura på det nærmeste utryddet. I forbindelse med vilkårsrevisjonen er det utarbeidet forslag til avbøtende tiltak som ledd i modernisering av konsesjonsvilkårene.

DN framhever at det er viktig å se helhetlig på de miljøgevinstene som kan oppnås med disse tiltakene. Miljøgevinstene ved å reetablere et livskraftig vassdrag (inkl bl.a. ål, laks, sjøørret, bedre resipientforhold, fiskemuligheter) og Eikesdalen som naturområde må veies opp mot et eventuelt produksjonstap. Et produksjonstap som må ses i forhold til konsekvensene av det endrede klimaregimet, med økende nedbør, noe som medfører en vesentlig større kraftproduksjon enn da konsesjon ble gitt.

DN anser at de mest sentrale tiltak vil være bygging av ny terskel i Aursjømagasinet for å gjenskape villreintrekket, og restauring av prioriterte deler av Aura-vassdraget ved etablering av miljøbasert vannføring kombinert med habitattiltak.

Regulanter får gjennom konsesjon en rett til å utnytte en vannressurs, som også inkluderer en plikt til å utnytte reguleringen på en optimal og balansert måte ift overordnede miljø og energihensyn, til beste for samfunnet slik Stortinget har sagt. Spørsmålet trenger en overordnet avklaring, da det er helt sentralt for utfallet av vilkårsrevisjoner og gjennomføringen av vannforskriften (vanndirektivet) framover for å oppnå bærekraftig vannbruk.

Vi viser til sluttbefaringen den 9.-10. september 2009, til utarbeidet underlagsmateriale, innkomne sluttkommentarer fra verstkommunene og Møre og Romsdal fylke samt tidligere høringsuttalelser fra Direktoratet for naturforvaltning (DN). Dette sammen med forvaltningsplanen for Møre og Romsdal med tiltaksanalyser og foreslåtte tiltak skal gi et godt grunnlag for nå å fatte vedtak om nye moderniserte konsesjonsvilkår i Aurareguleringen.

DN har i det følgende en del presiseringer og kommentarer til sluttbehandlingen av denne saken basert på overordnede nasjonale og internasjonale føringer om energi og miljø. Så lenge OEDs veileder for

Besøksadresse:
Tungasletta 2
Postadresse:
N-7485 Trondheim

Telefon:
73 58 05 00
Telefaks:
73 58 05 01

Videokonf:
73 90 51 40

Internett:
www.dimat.no
E-post:
Postmottak@dimat.no

Saksbehandler:
Jo Halvard Halleraker
Telefon:
73 58 08 05

håndtering av revisjoner enda ikke er ferdig er det viktig at forvaltningen er tydelig på de avveininger og avgrensinger som er foretatt i det endelige forslaget som oversendes OED til avgjørelse.

Om vilkårsrevisjoner og helhetlig vannforvaltning

Norge har innlemmet EUs vanddirektiv (VD) i EØS avtalen. Hovedmålet med VD er å sikre bærekraftig bruk av vann. Forvaltningen av vannmengder, vannkvalitet og økologi i vann skal ses under ett. For regulerte vassdrag legges det opp til at landene skal sette inn de mest optimale tiltakene slik at en når så god miljøtilstand som mulig uten at dette går ut vesentlig over kraftproduksjon.

Det er i behandlingen av vilkårsrevisjoner de konkrete og detaljerte avveiningene mellom moderniserte miljøhensyn, effektive miljøtiltak og vannkraftproduksjon skal skje.

I energi- og miljøkomiteens innstilling (Innst. S. nr. 58 (2008-2009)), som omhandlet forslag om å utarbeide en helhetlig handlingsplan for bevaring av den nordatlantiske villaksen, påpekte komiteen at når det gjennomføres konsesjonsrevisjoner i eksisterende vannkraftverk i lakseførende vassdrag bør det stilles krav om minstevannføring som er tilpasset laks i forskjellige livsstadier. Samtidig bør krav om tekniske installasjoner for mulighet til tapping av overflatevann i hvert enkelt tilfelle, vurderes innført.

I energi- og miljøkomiteens innstilling (Innst. S. nr. 131 (2008-2009)), som omhandler innlemmelsen av vanddirektivet i EØS, påpeker komiteen at det generelt er et stort forbedringspotensial på mange plan i gamle vannkraftverk, der potensialet for miljøforbedring kan være stort med bare litt vannslipp. Videre pekes det på at det er viktig å få til ordentlige miljøforbedringer der det ikke er krav om minstevannføring i dag.

I St.prp. nr. 32 (2006-2007) om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder framgår det at det må legges vesentlig vekt på hensynet til villaksen i revisjons- og fornyelsessaker. Det klare siktemålet skal være å bedre tilpasningen til laksebestandene. Omløpsventiler i kraftverkene og overgang fra bunntapping til tapping av vann fra overflaten i magasinene vil kunne ha stor positiv betydning. I tillegg vil minstevannføring sikre laksen på en langt bedre måte.

I andre dokumenter legges det vekt på mulighetene for miljøforbedring. I St.meld. nr. 24 (2000-2001) om regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand framgår det at for å sikre helhetlig forvaltning av vannkraftressursene med økt vekt på miljøhensyn er det nødvendig å intensivere arbeidet med å revidere miljøvilkår for eksisterende utbygginger.

I Innst. S. nr. 263 (2000-2001) om vasskrafta og kraftbalansen påpeker energi- og miljøkomiteen at nye krav til naturmiljø og endret samfunnssyn vil medføre andre og mer restriktive konsesjonsvilkår enn det som ble krevd for opp til 80 år siden. Samtidig er det viktig å søke etter muligheter for å øke eller opprettholde produksjonen i vassdrag som allerede er regulert.

I Ot. prp. nr. 50 (1991-92) påpekes det at produksjonstap som følge av skjerpede vilkår om minstevannføring vil kunne få betydning for landets kraftbalanse. Produksjonstapet må veies opp mot den miljømessige vinning. I avveiningen skal det tas hensyn til at forholdene har festet seg gjennom lang tid.

Således er det gitt signaler om at hensynet til å forbedre og modernisere miljøtilstanden er sentralt ifm vilkårsrevisjoner. Samtidig har Stortinget ved gjentatte anledninger gitt prioriteringer ift lakseførende vassdrag i så måte. DN mener dette tilsier at miljøforbedringer i Auravassdraget bør prioriteres.

I tråd med vannforskriften ble det i forvaltningsplan og tilhørende tiltaksprogram for Møre og Romsdal vannregion satt miljømål og nødvendige tiltak for ulike vannforekomster som er berørt av Aurareguleringen. Denne planen ble enstemmig vedtatt av fylkestinget i Møre og Romsdal den 29.9.2009. Fylkestinget poengterte spesielt at:

”høyringsfråsegnene som gjeld revisjonen av konsesjonsvilkåra for Aura kraftverk, herunder fellesfråsegna frå Lesja, Nesset og Sunndal kommunar, og vil oppfordre sentrale styresmakter til å koordinere reguleringsrevisjonar og forvaltningsplanar på ein tilstrekkeleg måte.

Fylkestinget støttar kravet frå kommunane at det blir tilført minstevassføring i Aura slik at miljø- og brukarmåla i planen blir nådd. Det blir føresett at gjennomføringstidspunkt for desse tiltaka blir tilpassa kraftforsynings situasjonen, slik eit produksjonstak ved slepping av minstevassføring ikkje skal ha nokon negativ effekt på den regionale kraftforsynings situasjonen. Fylkestinget tilrår at Eira med Aura får status som nasjonalt laksevassdrag. Tiltak bør gjennomførast for at vassdraget skal tilfredsstillе dei fysiske kriteria for å kunne oppnå dette.”

DN mener at både regionale og sentrale folkevalgte således prioriterer nødvendige tiltak for å restaurere laksestammen i Aura, selv om dette vil medføre noe krafttap lokalt.

Sluttbehandling av Aurareguleringen

Den 9.-10. september 2009 var det sluttbefaring for vilkårsrevisjonen til Aurareguleringene. Statkraft har fått utredet mulige tiltak som kan avbøte negative miljøvirkninger, og mulige nye kraftverksalternativer som kan vesentlig redusere krafttap med tilbakeføring av vann til Eikesdalen.

Ut fra fremlagt dokumentasjon, samt informasjon som fremkommet under sluttbefaringen, så er Direktoratet for naturforvaltning (DN) av den oppfatning at de mest sentrale punkter for naturmangfoldet i denne revisjonssaken er som redegjort for under.

Aursjømagasinet

Fiskeforsterkningstiltak og reetablering av vandringsveier for villreinen mest aktuelle tiltak:

- Tapperestriksjoner for å bedre forholdene for fisk og utøvelsen av fiske.
- Etablering av terskel (to alternativer) i Aursjømagasinet for å bedre vandringsforhold for villrein.

DN anser etablering av villreinterskel i Aursjøen som det mest sentrale avbøtende tiltak som vil ha positiv betydning for villreinstammen i området. Tiltaket vil ikke påvirke kraftproduksjonen.

Auravassdraget

Det har blitt utredet flere tiltak for å restaurere Auravassdraget:

- Biotopforbedrende tiltak med samling av vannstrengen i Aura for å bedre vandringsforhold, primært for laksen, og tiltak for å hindre at vannet forsvinner i det grove bunnssubstratet.
- Etablere miljøbasert vannføring i Aura, med (i.) fast basisvannføring, (ii.) en større vannføring om våren under smoltutvandringsperioden og (iii.) tilstrekkelig vannføring for oppvandring av fisk på sommer/høst.

Miljøtilpasset kraftverk

Med etablering av vannføringsregime som er beskrevet i NINA, rapport 275 (krav til vannføring for å reetablere en laksebestand i Aura) vil en få en vannføring gjennom året som er tilpasset laks i de forskjellige livsstadier og det vil være mulig å oppnå god økologisk tilstand (jmf Vannforskriftens

vedlegg V) for vassdraget. Denne miljøbaserte vannføringen (sluppet fra demningen) sammen med biotoptiltak i størrelsesorden 40 mill kroner, vil medføre et krafttap på ca 188 GWh/år.

Det er i forarbeidene redegjort for hvordan dette krafttappet kan minskes ved etablering av et miljøkraftverk med to turbiner som kan produsere vann på en minstevannføring i Aura som gjør det mulig å reetablere laksestammen. Størrelsen av kraftverket dimensjoneres etter fiskeribiologiske anbefalinger. Det ene kraftverksalternativet tilbakefører vann fra et bekkeinntak, uten magasin, mens det andre alternativet innebærer en ny tunell fra Aursjømagasinet. Alternativet med tunell, som medfører det minste krafttap (ca. 39 GWh/år) er estimert å ha en investeringskostnad på noe over 500 millioner kroner.

Klimavannet

I underlagsmaterialet og høringene i denne revisjonen har det også kommet fram at det som følge av klimaendringene har blitt økt tilsig til Aurareguleringen. Regionale prognoser tilsier at økningen i nedbør vil fortsette i området, som medfører økt kraftproduksjon av dette "klimavannet". Det er ikke framlagt oversikter over faktisk kraftproduksjon fra kraftverkene startet sin produksjon til i dag, ei heller forventet mer produksjon framover. Dette er helt sentral informasjon for den overordnede vurderingen av miljøforbedringer ift evt krafttap. Midlere årsproduksjon basert på historisk tilsig er ikke tilstrekkelig grunnlag for å foreta denne sentrale vurderingen.

Helhetlig avveining

DN mener at det er viktig å se helhetlig på de miljøgevinstene som kan oppnås ved etablering av miljøbasert vannføring. Eira har vært kjent for å ha en av landets mest storvokste laksestammer. Stammen ble betydelig redusert i antall og størrelse etter kraftreguleringen. Laksestammen i Aura/Eira er i lakseregisteret vurdert til å være redusert; dvs. betydelig nedsatt ungfiskproduksjon og ha for liten gytebestand i forhold til gytebestandsmål. Vi savner i revisjonsprosessen fokus på de samlede miljøgevinster for hele Eira/Aura vassdraget. Det skal igangsettes en nasjonal handlingsplan for ål. Ålen kom i 2006 på den norske rødlista og dermed er en art som bør få reetablert tidligere tapte habitater for å motvirke bestandsnedgangen i hele Europa. Med miljøbasert vannføring tilbake i Aura vil trolig også Litjvatnet i Eikesdalen bli et bedre leveområde for ål.

Gjennom mer detaljert tiltaksplanlegging av vannføring og biotoptiltak er det trolig mulig å begrense krafttap ytterligere og dette må vurderes ift klimavannet. Med mulig etablering av nytt miljøtilpasset kraftverk i Eikesdalen kan krafttap ikke regnes som vesentlig (verken på lokal eller regional skala). Her må samfunnet veie krafttap og fordeling av det økte tilsiget, potensialet med et miljøtilpasset kraftverk opp mot gevinsten med å forbedre landskapsbilde, reetablert et livskraftig vassdrag for bl.a. ål, laks, sjøørret, resipientforhold, fiske og Eikesdalen som nasjonalt viktig kulturlandskap og reiselivsprodukt.

Konsesjonsmyndighetene har slik DN oppfatter det hittil ikke anvendt sektorlovgivningen for å pålegge regulanter å bygge nye kraftverk, og kan heller ikke forskuttere utfallet av en mulig konsesjonssøknad om dette. DN anser at etablering av "miljøkraftverk" for å redusere krafttappet ved å tilbakeføre vann på elvestrekninger og restaurere vassdrag vil være aktuelle tiltak en rekke steder i forbindelse med vilkårsrevisjoner. Anvendelsen av sektorlovgivning må tilpasses slike nye behov i tiden som kommer. Mulige "miljøkraftverk" forutsetter selvsagt at disse ikke går vesentlige ut over andre prioriterte miljøtema.

Regulanter samfunnsansvar

Regulanter får gjennom konsesjon en rett til å utnytte en vannressurs. Regulanter bør også ha en plikt til å utnytte reguleringen på en optimal måte ift overordnede prioriterte miljø og energihensyn, til beste for samfunnet slik Stortinget har sagt. DN anser på denne bakgrunn at det pr i dag ikke foreligger

tilstrekkelige nasjonale retningslinjer eller hjemmelsgrunnlaget til å kunne gjøre en fullverdig avveining mellom hensynet til miljø og kraftproduksjon, for å kunne justere vilkårene i konsesjonen slik at det oppnås en bærekraftig bruk av vannressursene. DN mener derfor det må sees prinsipielt på denne saken. Forvaltningen trenger sentrale avklaringer, oppdaterte veiledere og nødvendige hjemler til å foreta en vilkårsrevisjon i en helhetlig og samfunnsmessig fornuftig ramme, og dermed sikre at vanddirektivet gjennomføres slik Norge har forpliktet seg til.

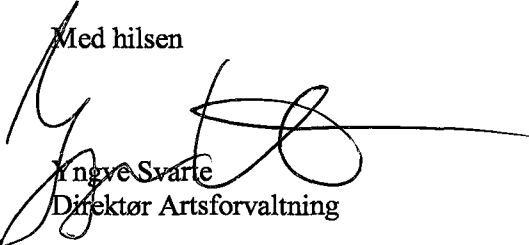
Konklusjoner

Stortinget har ved flere anledninger presisert at vi gjennom vilkårsrevisjoner skal forbedre miljøforholdene i mange av våre gamle reguleringer. De har gitt særlig prioritet til å bedre forhold for laks, gjennom å bruke ny kunnskap og ta miljøhensyn. Retningslinjer og avklaringer savnes imidlertid på området. Revisjon av konsesjonen for Aura-reguleringen er således viktig for framtidens vannforvaltning fordi myndighetene her kan få avklart sentrale prinsipper ift:

1. Potensialet med å restaurere nesten 10 km habitat med vandrings- og gytemuligheter for en nasjonalt viktig laksebestand.
2. Oppnå god økologisk tilstand og få tilbake et livskraftig økosystem med laks, sjørret, ål og øvrige akvatiske arter og bedre resipientforhold gjennom miljøbasert vannføring og habitattiltak.
3. Overholde Norges forpliktelser etter vanddirektivet, som forutsetter at man får så god miljøtilstand som mulig uten vesentlig reduksjon i kraftproduksjonen.
4. Demonstrere at miljømessig bærekraftig energiproduksjon er mulig ved å forene vannkraft med en langsiktig ivaretagelse av arter og økosystemer.
5. Demonstrere hvordan økt tilsig pga klima med mer nedbør kan fordeles på en fornuftig måte til både økt kraftproduksjon og bedret naturmiljø.
6. Demonstrere hvordan bygging av miljøtilpassede kraftverk som produserer kraft på miljøbasert minstevannsføring kan sikre at man får fisken tilbake i vassdraget med uvesentlige krafttap.
7. Gjenskape mer av det opprinnelige vassdragsbildet og landskapet i Eikesdalen, med betydelige økte muligheter for fritidsfiske og reiseliv.
8. Gjenskape vandringsveier for villreinen med bygging av ny terskel i Aursjøen, som et svært viktig avbøtende tiltak for å bedre trekkforholdene i Snøhettaområdet, og samtidig bedre forhold for fisk.

Regulanter er gitt konsesjon til å utnytte en vannressurs til kraftproduksjon, og bør også ha en plikt til å utnytte reguleringen på en optimal og balansert måte ift overordnede miljø og energihensyn, til beste for samfunnet. Spørsmålet trenger en overordnet avklaring, da det er helt sentralt for utfallet av vilkårsrevisjoner og gjennomføringen av vannforskriften for å oppnå bærekraftig vannbruk framover.

Med hilsen

Inge Svarte
Direktør Artsforvaltning

Øyvind Walsø
Seksjonssjef

Kopi til: Fylkesmannen i Oppland, Serviceboks, 2626 Lillehammer
Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Fylkeshuset, 6404 Molde
Statkraft, Postboks 200, Lilleaker, 0216 Oslo
Energi Norge, Postboks 7184 Majorstuen, 0307 Oslo